

Zbog važnosti ovoga problema potrebno je reći još nekoliko riječi, više s kulturno-političkoga negoli s lingvističkoga gledišta. Naime neki smatraju da je dovoljno što se zalažu za upotrebu stranih riječi pa da su odmah time na liniji marksističkoga internacionalizma, a ne misle da širokogrudna upotreba stranih riječi ne vodi internacionalizmu već kolonijalizmu niti znaju da je i sam Lenjin drugačije govorio:

„Mi kvarimo ruski jezik. Strane riječi upotrebljavamo bez potrebe. Upotrebljavamo ih nepravilno. Zašto govoriti 'defekti' kada se može reći griješke, ili nedostaci ili omaške?

Naravno, kada čovjek koji je tek nedavno naučio da čita, a naročito da čita novine, usrdno počinje da ih čita, on i nehotice usvaja rečenične obrte iz novina. I baš jezik u novinama kod nas počinje se također kvariti. Ako se onome tko je nedavno naučio da čita može i oprostiti što upotrebljava, kao novinu, strane riječi, književnicima se to ne može oprostiti. Nije li vrijeme da objavimo rat upotrebi stranih riječi bez potrebe?

Priznajem: ako me izlišna upotreba stranih riječi ljuti (jer to otežava naš utjecaj na masu), onda me neke pogreške onih koji pišu u novinama mogu već potpuno dovesti do bijesa. (. . .)

Nije li vrijeme da objavimo rat kvarenju ruskog jezika?" (O čišćenju ruskog jezika, iz knjige V. I. Lenjin, O književnosti, Kultura, Zagreb, 1949., str. 165.)

U tom istom smislu govorili su Moša Pijade i Rodoljub Čolaković jer su bili svjesni što znači prava jezična kultura. Oni pišu:

„Nepotrebne tuđice zamenjivali smo narodnim rečima. Nema nikakve potrebe pisati konsumpcija, konsument, konsumirati. produkcija, producent i producirati. Pro-

duktivan prevodimo sa proizvođan, kako se već i dosad udomaćilo gde se pazilo na jezik." (Kapital, Kritika političke ekonomije, Prva knjiga, Proces proizvodnje kapitala, Napisao Karl Marks, Preveli sa nemačkoga M. Porobić i R. Bosanac, Za štampu priredio A. Cesarec, Beograd, Kosmos, 1933., str. 8).

Dakako da bi se mogli navoditi i drugi primjeri koji govore da je nastojanje u traženju domaćih riječi kao zamjenu za tuđice već samo po sebi kulturnan čin prvoga reda, odnosno da se na širokoj upotrebi tuđica ne može graditi prava narodna kultura pa ni politika jer i u šire krugove prodire spoznaja da se zagovarači tuđica na štetu domaćih riječi zapravo udaljuju od svoga naroda.

Uredništvo

IPAK JE ZAMKA

Kao liječnik (internista-kardiolog) ja sam i medicinski pisac (blizu 3000 štampanih stranica), a bio sam i urednik „Liječničkog vjesnika” dvije godine, te izdavao „Zaštitu zdravlja” deset godina. Tako su mi pitanja jezika i bliska i bliza. Nema sumnje, opća pismenost i poplava informacija imaju i nusposljedicu – stereotipnost i otupljenost izražavanja i osiromašenje stila. O tome se puno piše i u zemljama gdje se govore veliki svjetski jezici engleski (američki), francuski, njemački. Osobito se kritizira pasivno primanje tuđica; to su danas praktički amerikanizmi kao jedan od odraza političke, ekonomske i tehničke moći. Prije više godina francuska je vlada službeno i obavezno pokrenula suzbijanje „franglaisa” (franc-engleskog), jer da brojni nepotrebni amerikanizmi unakazuju francuski jezik.

U tom duhu, očito, dao je prof. F. Tanocki (6/2) mali popis od „Deset nepotrebnih” riječi, koje se mogu zamijeniti ovim domaćim imenima: središnji, razdoblje, načelo, izravan, ostvarenje, područje, pokrajina, polog. Tanocki je vrlo suzdržljiv, i samo misli „... da se ne smije dopustiti da tuđice potpuno prevladaju i istisnu iz upotrebe domaće riječi”; nipošto ne traži, kako mu je spočitnuto, „izgon” stranih riječi. Zaista, da li je baš neophodno da riječ „polog” umre, jer ju je dotukao „dopozit”?!

Zanimljivo je da je ovih dana (15/2) slično pismo protiv tuđica izašlo i u beogradskoj „Politici”, a pod naslovom „Jezičkovni bučkuriš”. Vladimir Smoj iz Omoljice piše ovo: „Prirodno je, razume se, da se jezik, kao sve žive tvorevine razvija, obogaćuje, osavremenjuje, usavršava, ali ni u kom slučaju ne po cenu napuštanja onih jezičnih izvora iz kojih je taj jezik potekao. Dogodi li se suprotno, a takvih primera u historiji ima, zloslutan je znak silaznog kretanja i koje se, prirodno, završava njegovom smrću. Vrlo je zanimljivo, da se upravo poželjne i razvojne osobine jezika lukavo koristi dosta često za preusmeravanje na njegovu silaznicu. To su najčešće pomodari, malograđani, poluobrazovani lažni svetovljani, srebroljupci raznovrsni i mnogi drugi”.

Dosad nije bilo reagiranja na ovo pismo u „Politici”. Međutim, na dopis „Deset nepotrebnih” sasulo se drvlje i kamenje iz dvaju dopisa čitalaca: prof. dr. M. Zvonarević povezoao je te lijepe i na čitavom srpskohrvatskom jezičnom području rasprostranjene riječi s političkim kovanicama od prije pola stoljeća, kao što su bili „krugovali” i dr. Još je dalje u takvom usmjeravanju otišao dopis A. Kesića (19/2), koji završava s „prosvjednom otpovjedi” od, kako on kaže, „arhaizo-

filnih” riječi. Od 13 riječi te „poruke” – njih šest su proizvod razigrane mašte sastavljača u stilu „istinidbeni”, a pet se mogu naći u modernim rječnicima.

Tako ostaju još dvije riječi za poseban komentar. SHODNO nije riječ iz „ustaškog” vokabulara, nego iz žive srpske jezične prakse, posebno kao pravni izraz. Pouzdano to znam, jer sam pet godina živio u Srbiji i jer čitam srpske listove. Ali, može se pogledati i u Jovanović–Atanacković „Sistemske rečnik srpsko-hrvatskoga jezika”, natuknica br. 782 te 1799 „SHODNO primeni pravnih propisa”!

Konačno PROSUDBA. Imenica od glagola prosuđivati je „prosuđivanje”, ali to je trajna radnja i ne označuje zaključak koji je konačan. Svršeni glagol je prosuditi, a nema druge imenice osim „prosudba”, riječ na koju se još nismo potpuno navikli. Pojavljuje se ne tako rijetko da označi konačno prosuđivanje od velikog značaja i važnosti. U tom smislu je riječ „prosudba” upotrijebio i Đorđe Ličina, pisac brojnih knjiga, koji je akreditirani novinar „Vjesnika” na sudskom postupku protiv Artukovića u Los Angelesu. Pismo A. Kesića, koji tu riječ stavlja na indeks, nalazi se na strani 5 „Vjesnika” od 16. veljače; a na strani 3 je izvještaj Ličine „Svjedok obrane – Stepinčev tajnik”, stupac 3–5. U retku 10 od kraja piše: „Dokazi koje je Jugoslavija predložila svojem obnovljenom zahtjevu za izručenje tog ratnog zločinca sasvim su dovoljni za objektivnu PROSUDBU i jednog vremena i jedne osobe.”

Novinar „Vjesnika” Radovan Stipetić je na primjedbu dr. Zvonarevića reagirao (14/2) pod naslovom „To je zamka”. Blaže i obazrivije ne bi se to moglo učiniti.

Zdravko Ašperger